

İLKOKUL DÖNEMİ ÇOCUKLARIN BABALARININ AİLE KATILIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Songül TÜMKAYA¹, Mustafa TÜRKMENOĞLU²

1 Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sarçam/Adana, stumkaya@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0140-4640.

2 Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Pozantı Cumhuriyet İlkokulu, Pozantı/Adana, mturkm@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6709-0333.

Geliş Tarihi: 09.12.2019 Kabul Tarihi: 03.03.2020

Öz: Son yıllarda babalık kimliği ve babaların çocuk yetiştirme konusunda rol modeli olarak önemlerine ilişkin çalışma bulguları, babaların eğitim sürecine katılımı konusuna olan ilgiyi arttırmıştır. Bu çalışmanın amacı, ilkokul dönemi çocukların babalarının aile katılımına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik (olgubilim) araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Çalışma, 2018-2019 eğitim öğretim yılı II. dönemde, ilkokulda (1-4. sınıf) öğrenim gören on iki öğrencinin babaları ile yürütülmüştür. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmış ve veriler "yarı yapılandırılmış görüşme formu" aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda babaların aile katılımına yönelik algılarının farklı olduğu, aile katılımı çalışmalarına ev ve okul temelli olarak katıldığı ancak katılım çalışmalarının yeterli görülmediği tespit edilmiştir. Ayrıca aile katılımı çalışmalarının baba, çocuk ve baba-çocuk ilişkisi üzerinde olumlu etkilerinin olduğu özellikle çocukların akademik başarılarının artmasında ve sosyal-duygusal gelişimleri üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ilgili alan yazında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile katılımı çalışmaları, baba katılımı, ilkokul eğitimi.

THE OPINIONS OF FATHERS OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN ABOUT FAMILY PARTICIPATION

Abstract:

In recent years, findings of fatherhood identity and relation to research findings the importance of fathers as role models for child rearing have increased interest in the participation of fathers in the education process. The purpose of this study is to determine the opinions of fathers of the primary school children about family participation. The research was designed the phenomenological research design which is one of the qualitative research methods. The study was conducted with the fathers of twelve students studying in a primary school (grades 1-4) in the second semester of the 2018-2019 academic year. In the research, interview technique, one of the qualitative data collection methods, was used and the data was collected through "semi-structured interview form". Descriptive analysis method was used to analyze the collected data. As a result of the study, it was found that fathers' perceptions about family participation were different, they participated in family participation studies on a home and school basis, but participation studies were not considered sufficient. In addition, it was stated that family participation studies had positive effects on father, child and father-child relationship, especially on the increase of academic achievement and social-emotional development of children. The results obtained from the research are discussed in the related literature.

Keywords: Family involvement studies, father involvement, primary school education.

1. Giriş

Aile, çocuk ve okul kavramları eğitim-öğretimin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Aileler, eğitim-öğretim sürecinin temel öğelerinden biri olduğundan çocuklarının eğitim ve öğretim sürecine katılmalıdırlar (Kotaman, 2008). Okul-aile işbirliğinin en kaliteli şekilde gerçekleştirilebilmesi ve yararın en üst düzeyde sağlanabilmesi adına, aile katılım çalışmalarının varlığına ihtiyaç duyulmaktadır (Aydoğan, 2010).

Aile katılımı, alan yazında değişik yönleriyle tanımlanmış olup Tezel-Şahin ve Ünver (2005) tarafından, ebeveynlerin çocukların her anlamda gelişim ve eğitimlerine fayda sağlayacağı düşünülen planlanmış etkinliklerin tümü şeklinde tanımlanmıştır. Fantuzzo, Davis ve Ginsburg'a (1995) göre aile katılımı, çocuğun hayatın her alanında bilişsel olarak gelişimini, okul yaşamındaki başarısını etkileyen veli tutumlarını içermektedir (Akt. Şad ve Gürbüzürk, 2013). Bu tanımların ortak noktası olarak aile

katılımı, anne-babanın çocuğunun eğitim-öğretim sürecine dâhil olması şeklinde ifade edilebilir.

Aile katılımı kavramının ana felsefesi, çocuğun gelişimine fayda sağlaması için aile hayatını güçlendirmektir (Gürşimşek, Kefi ve Girgin, 2007). Bu açıdan bakıldığında aile katılımının amacı, aileye belirli alanlarda yeterlik kazandırılarak öğretmenlerle ebeveynler arasında işbirliği oluşturulup evde de çocuğun öğrenme sürecinin desteklenmesinin sağlanmasıdır (Epstein ve Sheldon, 2006). Bu yönüyle aile katılım çalışmaları çocuğun eğitim hayatının her alanındaki gelişiminin desteklenmesini amaçlamaktadır (Tezel-Şahin ve Özbey, 2009).

Fantuzzo, Tighe ve Childs (2000) aile katılımını üç şekilde incelemiş olup bunlar ev, okul ve okul-aile işbirliği temelli katılımlardır. Ev temelli katılımı, çocukların ev ortamlarının onların gelişimlerini destekleyecek şekilde aileler tarafından düzenlenmesi ve yapılan çalışmalarda ailelerin çocuklarına destek olmasıdır. Okul temelli katılımı, okulda yapılan faaliyetlere ebeveynlerin katılması, okul-aile işbirliği temelli katılımı ise ebeveynlerin öğretmenle işbirliği içerisinde iletişimlerini gerçekleştirmeleri esastır.

Anne-baba katılımının sağlandığı araştırmalar, ebeveynlerin çocuğunun eğitimine katılmasının çocuğun başarısında ve gelişiminde payının fazla olduğunu göstermektedir (Arnold, Zeljo ve Doctoroff, 2008; akt. Akmeşe ve Kayhan, 2014). Aile katılımının en önemli yararlarından birisi, çocuklarda akademik başarının artışı yönündedir (Çağdaş vd., 2016). Okul başarısında ailenin katkısının incelendiği çalışmada Çelenk (2003), çocukların eğitiminde ailelerinden destek alanların okul hayatlarında başarısının daha yüksek olduğu, bunun da okul-aile arasındaki iletişim ve işbirliği sayesinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fan ve Chen (2001) tarafından yapılan, anne-baba katılımı ve çocuğun akademik başarı ilişkisine bakılan yirmi beş araştırmayla yapılan meta-analiz çalışması sonucunda bu ilişkinin güçlü ve olumlu olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla anne-babanın, çocuklarının eğitim-öğretim süreçlerine katılmalarının onların akademik gelişimi açısından önemi açık bir şekilde görülmektedir.

Aile katılımı çocuğun akademik başarısına olumlu etkisi yanında çocuğun kendisini daha iyi tanumasında, benlik ve akademik benlik saygısını artırmada, çocuk-öğretmen-aile arasındaki paylaşımın gelişmesinde önemli görülmektedir. Ayrıca ailenin eğitime aktif olarak katılımı, ebeveynlerin çocuk eğitimi konusundaki bilgi ve becerilerini arttırmalarına, çocuklarının eğitimlerinde rollerinin ne kadar önemli olduğunun farkına varmalarına katkı sağlamaktadır (Özcan ve Aydoğan, 2014). Bunun dışında aile katılımı; öğrencilerin davranışsal ve sosyal uyumlarının gelişmesi, öğrencilerin okula devamlarının artması gibi eğitim-öğretimin pek çok alanında olumlu etkiler sağlamaktadır (Kotaman, 2008). Kısaca aile katılımı, çocuğun akademik başarısının yanında hem sosyal hem de duygusal becerilerinin gelişmesini sağlamaktadır. Bu yönüyle çocukların çok yönlü gelişimi açısından aile katılımının ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Aile katılımının çocukların gelişimlerine olduğu gibi ebeveynlere de çeşitli yararları vardır. Aile katılımıyla çocuğun bir şeyleri başarabildiğini görmesi ebeveyni mutlu eder ve okula-öğretmene güven duyar. Çocuğunun hangi alanlarda, nasıl gelişim gösterdiğini bilerek onu motive edebilmesini sağlar. Aynı zamanda aileler arasında iletişim ve işbirliğini destekler, ailelerin okulda yapılan faaliyetlerde aktif rol almalarına kendi yeteneklerini uygulamalarına fırsat sağlar (Zembat ve Haktanır, 2005; Gürşimşek vd., 2007). Ayrıca yapılan çalışmalar sayesinde ailelerin çocuklara yaklaşımları olumlu anlamda gelişmektedir (Temel, 2001). Bu nedenle aile katılımı; çocuklar, anne-babalar, öğretmenler ve okullar için gerekli görülmektedir.

Aile katılımının eğitim sürecini olumlu yönde desteklediği yapılan çalışmalarla ortaya konmasına rağmen aile katılımını etkileyen unsurlar da bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde etkinliklerin yapıma zamanı, ebeveynlerin katılmasındaki sorunlar, okul yönetimi ve öğretmenin tutumu gibi nedenler aile katılımını etkileyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Kotaman, 2008; Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010; Lindberg, 2014; Sağlam ve Çalışkan, 2017). Anne-baba katılımının önündeki engellere bakıldığında hem aileler hem de eğitim kurumundan kaynaklı nedenlere rastlanılmaktadır. Pehlivan (1997) aile katılımını engelleyen durumların; velilerin kendi okul dönemlerinde karşılımlarına çıkan olumsuzluklar, ekonomik nedenlerden kaynaklı sorunlar, okula ayrılan sürenin kısıtlı olması, eğitim seviyelerinin yeterli olmaması, ev-okul işbirliği ve iletişimindeki eksiklikler olduğunu belirtmiştir.

Anne ve baba rollerinin değişen yaşam şartlarına uyum sağlamasıyla birlikte çocuk üzerindeki sorumluluklarının paylaşımı da bu yönde değişmektedir. Kadının iş yaşamına aktif katılmasıyla çocuğun ihtiyaçlarında eş desteğine ihtiyacı gün geçtikçe artmaktadır. Bu da babanın geleneksel rollerinden sıyrılarak çocuğun eğitiminde ve gelişiminde üstlendiği rollerde değişiklik yapılmasına olan ihtiyacı artırmaktadır (Tezel-Şahin vd., 2017). Lamb'in (1975), babaların çocuk gelişimi üzerinde önemli etkilerinin olduğunu, ancak babaların unutulmuş ebeveynler olduğunu belirtmesiyle, babalar fark edilir hale gelmiştir (Akt. Karabulut ve Şendil, 2018). Babalarla ilgili alan yazına bakıldığında, 1980'li yıllarda çocuk gelişiminde babaların nasıl etkisinin olduğu yönündeki araştırmaların fazlaştığı görülmektedir. Bunun nedeni, toplumun değişen yaşam şartlarına uyum sağlaması ve bu durumun babalık rolünde değişimi gerektirmesidir (Lamb, 1997; akt. Tezel-Şahin vd., 2017).

Çocuğun eğitiminde aile katılımı denildiğinde akla ilk gelen annenin katılımı olduğu düşünülse de babanın katılımı da bu süreçte hem çocuk için hem okul-ebeveyn işbirliği ve iletişimi için çok önemlidir. Babaların kültürel geçmişinden ve sosyoekonomik düzeyinden ziyade çocukların gelişimi adına erkek rol model olarak varlığı çok önemlidir (Şahin ve Demiriz, 2014).

Baba katılımıyla çocuk gelişimi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaların sayısı yetersiz olsa da bunların bulguları çocukların gelişiminde ve iletişimde baba katılımının etkisinin olumlu olduğunu göstermektedir (Kuzucu ve Özdemir, 2013; Kocayö-

rük, 2010; Şahin, 2006). Okul öncesi dönemden ergenliğe, babanın çocuğun gelişimine katkısı olduğu, baba katılımının sağlandığı durumlarda çocuğun daha dışa dönük, özgüvenli ve sorumluluk sahibi, olumlu benliğe ve olumlu aile ilişkilerine sahip olduğu ifade edilmektedir (Özyürek, Şalıcı, Mamiyev, Çekiç, Sağlam ve Nazlı, 2018). Babaların çocuklarıyla zaman geçirmelerinin, çocukların her alanda gelişimine katkısının olduğu ve babalarıyla daha çok etkinlik yapan çocukların diğerlerine kıyasla daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Güngörmüş, 1992; akt. Sımsıkı ve Şendil, 2014). Baba-çocuk etkileşimi çocuğun bilişsel, duygusal ve davranışsal alandaki gelişimini olumlu etkilemekle birlikte çocuğun suça karışmasını, madde kullanımını engellemesi yapılan çalışmalarının sonuçları arasındadır (Tezel-Şahin vd., 2017). Yapılan çalışmalara göre, baba katılımı çocukla baba yakınlaşmasını (Yazgan, 2000), baba ve çocuk ilişkisinin zenginliğini arttırmaktadır (Lamb, 2000; akt. Gürşimşek vd., 2007). Baba katılımındaki eksikliğin ise çocukların hayatında sorunlara yol açabileceği, çocuğun psikososyal gelişimini olumsuz olarak etkileyebileceği ifade edilmektedir (Zeybekoğlu, 2013; Tezel-Şahin vd., 2017). Bu açıdan bakıldığında çocuğun gelişimi ve eğitimi açısından babanın ne kadar önemli olduğu görülmektedir (Tezel-Şahin ve Özbey, 2009).

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Yukarıda da belirtildiği gibi aile katılımı ile ilgili çok sayıda araştırma yapıldığı bununla birlikte çalışmaların çoğunluğunun okul öncesi eğitiminde aile katılımıyla ilgili olduğu görülmektedir. İlkokul düzeyinde aile katılımı ile ilgili sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Aile katılımı çalışmaları, ilkokulda da sıkça uygulanması gerekli olan etkinliklerdir. Bu nedenle aile katılımı çalışmaları ilkokul düzeyinde de yürütülmelidir. Dolayısıyla aile katılımının ilkokul eğitiminde etkili bir şekilde uygulanabilmesi için babaların bu konudaki görüş ve önerilerinin bilinmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda elde edilen verilerin ilkokul düzeyinde daha sık ve etkili bir aile katılımı çalışmalarının sağlanması yönünde alan yazına katkı getirmesi beklenmektedir.

Son yıllarda baba katılımının önemli bir araştırma konusu haline gelmesine rağmen, babalara yönelik çalışmaların yeterli olmadığı ve hala verilerin sınırlı olduğu önemle dile getirilmektedir (Beyazıt ve Mağden, 2015; Sımsıkı ve Şendil, 2014; Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth ve Lamb, 2000). Bu araştırmanın tam da alan yazındaki bu ihtiyaçtan kaynaklandığı söylenebilir. Geçmişe kıyasla günümüz koşullarında babaların, çocuklarının eğitim-öğretimlerine katılımının uygun olduğu da düşünüldüğünden, babaların aile katılımına yönelik görüşlerini belirlemek üzerinde durulması gereken önemli bir olgudur. Tüm bu nedenler ışığında bu çalışmada, ilkokul dönemi çocukların babalarının aile katılımına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. İlkokul eğitiminde babalar "aile katılımı" ifadesinden ne anlamaktadır?
2. İlkokulda uygulanan aile katılımı çalışmaları nelerdir?

3. İlkokulda uygulanan aile katılımı çalışmalarına babaların katılımı nasıldır?
4. İlkokulda babaların evde ve okulda aile katılımı çalışmaları nelerdir?
5. İlkokulda babaların aile katılımı çalışmalarını engelleyen unsurlar nelerdir?
6. İlkokulda aile katılımı çalışmalarının baba, çocuk ve baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisi nelerdir?
7. İlkokulda aile katılımı çalışmalarında anne ve baba katılımı arasında fark nelerdir?
8. Babalara göre, ilkokulda aile katılımı çalışmalarının verimli olabilmesi için yapılması gerekenler nelerdir?
9. Babaların ilkokulda aile katılım çalışmaları konusunda öğretmenlerden ve yöneticilerden beklentileri nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

İlkokul dönemi çocukların babalarının aile katılımı çalışmalarına yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik (olgubilim) araştırma desenine göre tasarlanmıştır.

Nitel araştırmalar, çalışmacılara birinci elden verilere ulaşma olanağı verir. Olguların ve durumların ayrıntılı olarak kavranmasını sağlayacak ayrıntılı betimlemeler yapılmasını, analiz ve sentezle elde edilen veriler kullanılarak ikna edici genellemeler yapılmasını sağlar (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Nitel araştırmanın bir alt türü olan olgubilim deseni farkında olunan fakat ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Katılımcılara bütünüyle yabancı olmayan ancak tam anlamının kavranamadığı olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 eğitim öğretim yılı II. dönemde Adana ili-ne bağlı, Pozantı ilçesindeki bir merkez ilkokulda öğrenim gören on iki öğrencinin babalarından oluşmaktadır.

Çalışma grubunun belirlenmesinde nitel araştırmanın amaçlı örnekleme yöntemlerinden "ölçüt örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin veri kaynağına sahip olduğu düşünülen durumların ayrıntılı olarak çalışılmasına olanak vermektedir. Ölçüt örneklemedeki esas yaklaşım ise önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır. Burada ifade edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacılar tarafından oluşturulabildiği gibi daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ölçüt örnekleme yöntemi doğrultusunda, her

sınıf düzeyinden farklı yaş, öğrenim durumu, meslek ve aylık gelire sahip, çalışmaya katılıma gönüllü üçer baba olmak üzere 12 baba çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Bu ölçütlere göre belirlenen çalışma grubuna ait detaylı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Bilgiler

Kodlar	Yaş	Mesleği	Öğrenim durumu	Aylık gelir (TL)	Ailedeki kişi sayısı	Çocuk sayısı	Çocuğun sınıfı	Çocuğun cinsiyeti
B1	36	İşçi	Lise	2400	4	2	4. sınıf 1. sınıf	K E
B2	39	Okul müdürü	Lisans	9000	4	2	3. sınıf	E
B3	39	İmam-hatip	Önlisans	4000	5	3	1. sınıf	E
B4	32	İşçi	Lise	2500	5	3	3. sınıf	K
B5	42	Esnaf	İlkokul	1500	5	3	1. sınıf	E
B6	41	İşçi	Lise	3000	5	3	2. sınıf	E
B7	42	Esnaf	Önlisans	5000	5	3	2. sınıf	E
B8	38	Öğretmen	Lisans	5500	4	2	2. sınıf	E
B9	34	İşçi	Lise	5000	7	3	4. sınıf 3. sınıf	K K
B10	31	İşçi	Lise	3000	4	2	1. sınıf	K
B11	46	İşçi	İlkokul	2020	5	3	3. sınıf	K
B12	36	İşçi	Ortaokul	2020	4	2	4. sınıf 3. sınıf	K E

Tablo 1’de görüldüğü gibi, katılımcıların yaşları 31-46 arasında değişmektedir. Katılımcıların 7’si işçi, 2’si esnaf, 1’i öğretmen, 1’i imam-hatip ve 1’i okul müdürüdür. Katılımcıların 2’si ilkokul, 1’i ortaokul, 5’i lise, 2’si önlisans, 2’si de lisans mezunudur. Katılımcıların ailedeki aylık geliri 1500-9000 arasında değişmektedir. Ailedeki kişi sayısı genelde 4-5 kişi arasında değişmektedir. Katılımcıların 5’inin 2 çocuğu, 7’sinin 3 çocuğu bulunmaktadır. Katılımcıların çocukları 6’sı kız, 6’sı da erkektir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Stewart ve Cash’a (1985) göre görüşme, “önceden belirlenmiş ve belirli bir amaç için yapılan soru sorma ve cevaplama yöntemine dayalı etkileşimli bir iletişim süreci” olarak ifade edilmiştir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışmada verilerin toplanması için, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, görüşü-

len bireyin kendini ifade etmesini, istenilen alanda ayrıntılı olarak veri toplanmasını sağlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2013). Görüşme formu hazırlanırken konuyla ilgili alan yazın taranmış, çalışmanın amaçları doğrultusunda kapalı ve açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Görüşme formu “demografik bilgiler” ve “katılımcıların aile katılımına yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik sorular” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. “Demografik bilgiler” kısmında beş soru, “katılımcıların aile katılımına ilişkin algılarını belirlemeye yönelik sorular” kısmında ise on bir görüşme sorusu bulunmaktadır. “Demografik bilgiler” kısmı babaların yaşı, mesleği, öğrenim durumu, aylık geliri, çocuğunun sınıfı ve cinsiyeti vb. soruları kapsamaktadır. Görüşme formunda; babaların “aile katılımı” ifadesinden ne anladıklarına, ilkökul eğitim kurumlarında ne tür aile katılım çalışmaları yapıldığına, babaların aile katılım çalışmalarına nerede, nasıl, ne düzeyde katıldıklarına, babaların aile katılım çalışmalarını engelleyen etmenlerine, aile katılımının baba-çocuk üzerindeki etkilerine, aile katılımının verimli olabilmesi için yapılması gerekenlere, babaların aile katılımı konusunda öğretmenlerden ve yöneticilerden beklentilerine yönelik sorular yer almıştır. Görüşme formu, iki alan uzmanına sunulmuş ve amaca uygunluk, anlaşılabilirlik, dil ve yapı bakımından değerlendirilmeleri istenmiştir. Uzman görüşü sonrası, sorulardaki yazım hataları ve bazı anlam bozuklukları düzeltilmiş, biçimsel olarak gerekli düzenlemeler yapılarak son hali verilmiştir.

Araştırmaya katılan babalarla, gönüllülük esasına dayalı olarak onların müsait olduğu bir zaman diliminde iş yerlerinde veya okulda birebir yüz yüze görüşülerek veriler toplanmıştır. Araştırmanın amacı açıklandıktan sonra sorular sorulmuş, gerektiğinde alternatif sorularla verilen cevabın açıklanması istenmiştir. Görüşmeler not tutularak ve ses kaydı yapılarak kaydedilmiştir. Her görüşme, yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür. Ses kayıtları, analizinin yapılabilmesi için yazılı doküman haline getirilerek bilgisayara aktarılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada betimleyici fenomenolojik yaklaşım benimsendiği için elde edilen veriler betimsel analiz ile daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu yaklaşımın tercih edilmesinin nedeni katılımcı sayısının ve konuyla ilgili çalışmaların az olmasıdır. Bu nedenle katılımcıların tüm görüş ve deneyimleri başlıklar altında toplanarak olduğu gibi aktarılmıştır. Betimsel analiz süreci; çerçeve oluşturma, tematik olarak verilerin işlenmesi, bulguları tanımlama ve yorumlama aşamaları olmak üzere dört aşamada gerçekleşmiştir (Şahin, 2013). Betimsel analizin amacı, elde edilen verileri düzenleyerek ve yorumlayarak okuyucuya sunmaktır. Bu analiz yönteminde, görüşülen bireylerin görüşlerini etkili bir şekilde sunmak amacıyla doğrudan alıntılara sıkça yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Analiz öncesinde babalar B1, B2, B3...B12 biçiminde kodlanmıştır. Bu kodlar, araştırmanın raporlaştırılması kısmında doğrudan alıntılar yapılırken de kullanılmış, katılımcıların dikkat çekici ifadelerinden bazılarına değişiklik yapılmadan yer verilmiştir.

2.5. Araştırmanın Geçerliliği-Güvenirliliği ve Etik Konular

Çalışmada, geçerlik ve güvenilirlik sağlanmak amacıyla birden çok yöntem kullanılmıştır. İlk olarak, yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulması için alan yazın incelenmesi yapılmıştır. Alan yazın incelemesi sonucunda hazırlanan sorular uzman görüşüne sunulmuştur. Alan uzmanlarının geri bildirimine göre yarı yapılandırılmış görüşme sorularına son hali verilmiştir. Ses kaydından elde edilen veriler yazıya geçirildikten sonra katılımcıların teyit etmesi için yeniden kendileri ile paylaşılmıştır. Ayrıca toplanan veriler ile uzun süre meşgul olunmuş, ayrıntılı betimlemeler yapılmış, katılımcı ifadeleri değiştirilmeden kullanılmış, notların ve ses kayıtlarının kontrolü gibi yöntemler kullanılmıştır. Bununla beraber, araştırma etiği ilkeleri açısından, çalışma grubunun belirlenmesinde yansız davranılmış, tüm babalara araştırmanın amacından ve içeriğinden bahsedilmiş, veri toplama sürecinde gönüllülük esas alınmış, gerçek isim ve kimlik bilgileri kullanılmamıştır. Bu etik ilkeler doğrultusunda babaların gerçek isimlerine yerine kod isimler kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Görüşmelerden elde edilen veriler temalar altında toplanarak yorumlanmıştır. Tema 1 “İlkokulda Aile Katılımı Kavramı”, Tema 2 “İlkokulda Uygulanan Aile Katılımı Çalışmaları”, Tema 3 “İlkokulda Aile Katılımı Çalışmalarına Babaların Katılımları”, Tema 4 “İlkokulda Babaların Evde ve Okulda Aile Katılımı Çalışmaları”, Tema 5 “İlkokulda Babaların Aile Katılımı Çalışmalarını Engelleyen Unsurlar”, Tema 6 “İlkokulda Aile Katılımı Çalışmalarının Baba, Çocuk ve Baba-Çocuk İlişkisi Üzerinde Etkisi”, Tema 7 “İlkokulda Aile Katılımı Çalışmalarında Anne ve Baba Katılımı Arasındaki Fark”, Tema 8 “İlkokulda Aile Katılımı Çalışmalarının Verimli Olabilmesi İçin Yapılması Gerekenler” ve Tema 9 “İlkokulda Babaların Aile Katılımı Çalışmaları Konusunda Öğretmenlerden ve Yöneticilerden Beklentileri” olarak ele alınmıştır. Bu temalar sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

Tema 1: İlkokulda Aile Katılımı Kavramı

Bu tema başlığı altında babalara “Size göre aile katılımı ne anlama gelmektedir?” sorusu sorulmuştur. Sorulan soruyu babaların çoğu (9/12) “çocuğun gelişimine ve eğitimine destek olmaktır”, “çocukla etkinlik yapmaktır”, “çocukla birebir ilgilenmektir”, “çocuğu geleceğe, hayata hazırlamaktır” şeklinde tanımlamıştır. Babaların bununla ilgili tanımlarından bazıları şöyledir:

“Özellikle çocukla erken yaştan bu yana, çocukluk döneminden bu yana, onunla bir arkadaş gibi olabilmek yani oyun oynamak veya onun seviyesine inebilmek; yeri geldiğinde bir yaşattım gibi duygularını anlamak; oyunlar oynamak basit düzeyde de olsa ileriki eğitim dönemi ile ilgili bir şeyler vermek. Tabii bu bilgi düzeyinde değil de onu daha çok öğrenmeye teşvik edici şeylerle altyapı oluşturmak, eğitimlerine katkıda bulunmak.” (B2)

İlkokul Dönemi Çocukların Babalarının Aile Katılımına İlişkin Görüşleri

“Çocuklarımızı hayata hazırlamak için elimizden gelen desteği onlarla birlikte gerçekleştirmek. Yani gelişimleri için becerileri için elimizden geleni yapıyoruz.” (B4)

Bazı babaların (3/12) aile katılımı kavramına ilişkin herhangi bir bilgiye sahip olmadığı, aile katılımını farklı bir şekilde yorumladığı görülmektedir. Babaların bununla ilgili tanımlarından bazıları şöyledir:

“Aile katılımı her şey demek beraber yemek yeme, eğlenmek, gülmek, üzülme.” (B1)

“Aile katılımı: aileye bakmak, gelir gideri tespit etmek, yardımcı olmak, aileni bakmak.”(B5)

Tema 2: İlkokulda Uygulanan Aile Katılımı Çalışmaları

Bu tema başlığı altında babalara “Çocuğunuzun devam ettiği ilkökul eğitim kurumunda aile katılımı konusunda ne tür çalışmalar düzenleniyor?” sorusu sorulmuştur. Babaların ifadesiyle ilkökulda gerçekleştirilen aile katılımı çalışmaları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okulda Uygulanan Aile Katılımı Çalışmaları*

Aile Katılımı Çalışmaları	Frekans (f)	Yüzde (%)
Veli toplantıları	5	41,66
Kermes	4	33,33
Piknik	3	25,00
Okul-aile birliği toplantıları	2	16,66
Kutlama ve gösteriler	5	41,66
Sınıf içi etkinlikler	3	25,00
Öğretmenle bireysel görüşme	3	25,00
Ev ziyaretleri	1	8,33

* Birden fazla yanıt verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, aile katılımı çalışmaları konusunda en fazla gerçekleşen etkinliklerin sırasıyla veli toplantıları (5), kutlama ve gösteriler (5), kermes (4), piknik (3), öğretmenle bireysel görüşme (3) ve sınıf içi etkinlikleri (3) olduğu belirtilmiştir. En az gerçekleşen aile katılım çalışmalarının ise okul-aile birliği toplantıları (2) ve ev ziyaretleri (1) olduğu tespit edilmiştir. Babaların bu konuyla ilgili ifadeleri şunlardır:

“Kermes yapılıyor, okul aile birliği toplantıları, öğretmenlerin aile ziyaretleri, aileler birbiriyle ziyaret yapıyor, kaynaşıyor, eğlenceler düzenleniyor piknik türü falan, gezi yapılıyor.” (B1)

“Aile katılımı konusunda geziler oluyor, çocuklarla birlikte geziler oluyor. Piknik düzenleniyor. Haftada bir sınıfta beslenme saati düzenleniyor. Haftada bir aile hazırlık yapıyor ve geliyor. Etkinliklerimiz oluyor okulda milli bayram kutlamaları gibi.” (B4)

“Öğretmenimiz ayda bir toplantı yapıyor, veli toplantıları. Günlük kahvaltı düzenlemesi yapılıyor. Her aile günlük kekler, poğaçalar, börekler yapıyor. 2-3 haftaya bir sıra geliyor. Çocukların kantinden değil de daha sağlıklı beslenmesi için çalışma yapılıyor ailelerle. WhatsApp üzerinden bir grup var. Facebook üzerinden yapılan etkinlikler takip ediliyor. Gezi etkinlikleri yapılıyor. Kitap okuma etkinlikleri yapılıyor. Belirli gün ve haftalarda mutlaka öğrencilere görev veriliyor. Veliler anlık öğretmenlerle veya okul idarecileri ile görüşebiliyor.”(B8)

Tema 3: İlkokulda Aile Katılımı Çalışmalarına Babaların Katılımları

Bu tema başlığı altında babalara; aile katılımı çalışmalarına nerede, nasıl ve ne düzeyde katıldıkları ile ilgili sorular sorulmuştur. Babaların büyük bir çoğunluğu (10/12) ilkokulda uygulanan aile katılımı çalışmalarına katıldıklarını bildirmişlerdir. Hangi çalışmalar açısından katılım gösterdikleri ve neler yaptıkları sorulduğunda babaların genelde veli toplantılarına katılma, ev ödevlerine yardımcı olma, çocuğun öğretmenleriyle birebir görüşme, etkinliklere ve gösterilere katılma, çocukla iletişim şeklinde aile katılımı çalışmalarında yer aldıkları ifade edilmiştir. Babaların bu konuyla ilgili ifadeleri şöyledir:

“Tabii çocuğumuz önemli olduğu için onunla ilgili öğretmeni ile özel görüşmeleri yapıyoruz. Bilgileri alıyoruz, toplantılar oluyor toplantılarına katılmaya çalışıyorum veya eşim katılıyor. Bireysel olarak durumunu soruyoruz. Onun yanında okul nasıl geçti gibi soruyoruz vakit bulursak bizim de ihmal ettiğimiz durumlar olmuyor değil aslında. Dersle alakalı veya dışarıda arkadaşlarıyla birlikte sosyal çevresinde yaşadığı konular üzerinde konuşuyoruz.”(B2)

“Hem ben hem de eşim katılıyor, birlikte katılıyor. Sınıfımızın ihtiyaçları, kitap ihtiyacı sayabiliriz, bilişim ihtiyacı da sayabiliriz etkinlik ihtiyacı da sayabiliriz hepsinde katılma oranımız yüzde yüze yakın. Evde ödevlerini kontrol ediyoruz, kitap okuyoruz hep birlikte.” (B8)

Babaların aile katılımı çalışmalarına hangi ortamlarda katıldıklarına bakıldığında genelde evde ve okulda katılım gerçekleştirildiği görülmektedir. Buna ilişkin babaların ifadeleri şunlardır:

“Ben daha çok evde baş başa iken katılmaya çalışıyorum. Okulda annesi çalıştığı için, bulunduğu için, daha yakın olduğu için o katılıyor. Bir oyun olabiliyor geleneksel tarzda mangala olabilir. Eğitici başka bir oyun olabilir. Birlikte vakit geçirmek, kaliteli zaman geçirmek olarak tabir ettiğimiz ilişkiler olabiliyor.” (B2)

İlkokul Dönemi Çocukların Babalarının Aile Katılımına İlişkin Görüşleri

“Millî bayramlarda yapılan programlar için öğretmenimiz özellikle bir şey verirse özellikle tiyatro gibi şiir gibi onu vaktinde saatinde yapıyoruz. Çalışmaları genelde evde yapıyoruz taşınmalı olduğumuz için. Okulda özel prova ya da program olursa hususi kalkıp geliyoruz.”(B3)

“Evde gerçekleştiriyoruz. Okulda da katılıyoruz. Mesleğimden dolayı okulumuz yakın olduğu için özellikle ben bir adım uzaktıyım. Her an geliyorum, gidiyorum. Bir şey eksikse yapılacak bir şey varsa hemen yapılmasını sağlıyorum. Kısaca evde, okulda aile katılım çalışması yapıyoruz.” (B8)

Babaların aile katılımı çalışmalarına ne sıklıkla katıldıkları incelendiğinde çoğu babanın aile katılımı çalışmalarına yeterli düzeyde katılmadığı görülmektedir. Buna yönelik babaların ifadeleri şöyledir:

“Ara ara ilgileniyorum.” (B1)

“Zamanı yok aslında. Vakit buldukça zaman zaman bir program yapmıyoruz maalesef.”(B2)

“Ayda 3 defa okula geliyorum, ara sıra katılıyorum.” (B4)

“Nadiren katılıyorum.” (B12)

Tema 4: İlkokulda Babaların Evde ve Okulda Aile Katılımı Çalışmaları

Bu tema başlığı altında babalara “Çocuğunuzun eğitimine, evde ne şekilde katılıyorsunuz? Çocuğunuzun eğitimine, okulda ne şekilde katılıyorsunuz?” soruları sorulmuştur. Babaların hepsi (12/12) ev temelli aile katılımı çalışmalarına katıldıklarını ifade etmişlerdir. Babalar, çocuklarının eğitimine evde; ödevlerine yardımcı olarak, bilmediği konuları ve soruları açıklayarak, kitap okuyarak, boş zamanlarında etkinlik (oyun, gezme vb.) yaparak, çocuğa model olarak/rehberlik yaparak katıldıklarını ifade etmişlerdir. Buna yönelik ifadeler şunlardır:

“Ders yaparken yardımcı olmaya çalışıyorum, sessiz bir ortam sağlamaya çalışıyorum.” (B1)

“Ev ödevlerini beraber yapıyoruz. Bilmediği konuları tekrar geçiyoruz, tekrar anlatıyoruz, yardım ediyoruz, kitap okuyoruz.” (B6)

“Ödev saati belirliyoruz, başlama ve bitiş saatlerimiz var. Kitap okuma saatlerimiz var. Saatli ve düzenli gidiyoruz. Ödev takibini her gün yapıyoruz, her gün bir kitap okuyoruz.” (B8)

Babaların çoğu (9/12) okul temelli aile katılımı çalışmalarına katıldıklarını ifade etmişlerdir. Babalar, çocuklarının eğitimine okulda; veli toplantılarına katılarak (5), çocuğun öğretmeniyle bireysel görüşmeler yaparak (5), okul etkinliklerine (kutlama, gösteri vb.) katılarak (3), okul ziyaretleri yaparak (2), kermes (2), piknik, gezi ve sınıf içi etkinliklere (1) katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bununla ilgili babaların ifadeleri şöyledir:

“Kermesler, okullarına ulaşımını sağlıyorum. Piknik olsun, gezi olsun elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorum.” (B1)

“Okulda veli toplantıları olursa veli toplantılarına geliyoruz. Okul etkinlikleri olursa okul etkinliklerine geliyoruz. Öğretmenleri ile birebir görüşme yapıyoruz, bilgi alıyoruz, durumunu öğreniyoruz. Başka ne yapmamız gerekiyor nasıl davranmamız gerekiyor onları görüşüyoruz.” (B6)

“Okulda öğleden sonra etkinlik derslerinde beraber etkinlik yapıyoruz. Etkinlikleri okula taşıyoruz. Veli toplantılarına katılıyoruz. Öğretmenimizle sürekli irtibat halindeyim, bireysel görüşmeler var. Mesleğimden dolayı sınıfta ebru çalışması yaptık, yardımcı oluyoruz.” (B8)

Tema 5: İlkokulda Babaların Aile Katılımı Çalışmalarını Engelleyen Unsurlar

Bu tema başlığı altında babalara “Sizce, çocuğunuzun eğitimine evdeki ve okuldaki katılımınız yeterli midir? Yetersizdir diyenler için; Sizce, evdeki ve okuldaki katılımınızı engelleyen etmenler nelerdir?” soruları sorulmuştur. Sorulan soruya göre sadece üç baba evdeki katılımı yeterli bulmuştur. Bunun dışındaki dokuz baba çocuğunun eğitimine evdeki katılımını yeterli bulmamış ve evdeki katılımı engelleyen etmenlerin olduğunu ifade etmişlerdir: Babalar; çalışma hayatının yoğunluğu/iş yükü (4), zaman yetersizliği (4), yorgunluk/stres (3), pedagojik bilgi eksikliği (1), ailede diğer çocukların olması (1), annenin evdeki katılımı (1) ve çocuğun ilgisizliği (1) etmenlerinin katılımlarını engellediğini belirtmişlerdir. Buna yönelik babaların ifadeleri şöyledir:

“Çalışma saatleri uzun olduğu için fazla zaman ayıramıyorum. Bir de zaten işte yeterince yoruluyorum.” (B1)

“Çalışma ortamı. 8-5 çalışıyoruz. Başka bir çocuğun olması evde, küçük bir yaşta çocuğun olması. Bunlar engelleyici unsur olabiliyor.” (B2)

“Annesi yeteri kadar ders çalıştırıyor, katılıyor. Ben de gelip yüklenmek istemiyorum, çocuğun kafasını karıştırmak istemiyorum. İlgilenen olduğu için çocuğu sıklıkla istemiyorum.” (B10)

“Yeni neslin eğitim durumu ile bizim önceki neslin eğitim durumu farklı, eğitimimiz yeterli gelmiyor ve biz ona yetişemiyoruz.” (B11)

Babalara çocuklarının eğitimine okuldaki katılımlarının yeterli olup olmadığı sorulduğunda beş baba okuldaki katılımı yeterli bulmuştur. Bunun dışındaki yedi baba çocuğunun eğitimine okuldaki katılımı yeterli bulmamış ve okuldaki katılımı engelleyen etmenlerin olduğunu ifade etmişlerdir: Babalar; çalışma hayatının yoğunluğu/iş yükü (5), iş saatleri ile okul saatlerinin uyuşmaması (3), annenin okuldaki katılımı (2), zaman yetersizliği etmenlerinin katılımlarını engellediğini belirtmişlerdir. Buna yönelik babaların ifadeleri şöyledir:

İlkokul Dönemi Çocukların Babalarının Aile Katılımına İlişkin Görüşleri

“Sürekli okula gelip gidemiyoruz işten dolayı. Ben gece çalıştığım için gündüz gelemiyorum, zamanım ters geliyor.” (B5)

“Gündelik işler ve zaman problemi. Esnaf olduğumuz için zamanımız yetmiyor, öğrencinin okuldaki programına veya toplantıya katılamıyoruz bundan dolayı.” (B7)

“Annesi katıldığı için. Bir de bir gün toplantıya geldim. Hep bayanlar bir erkek benim. Tuhafıma gitti, sıkıldım. O yüzden de katılışım gelmiyor.” (B12)

Tema 6: İlkokulda Aile Katılımı Çalışmalarının Baba, Çocuk ve Baba-Çocuk İlişkisi Üzerinde Etkisi

Bu tema başlığı altında babalara “Aile katılımı etkinlikleri siz ve çocuğunuz arasındaki ilişkiyi etkiliyor mu? Nasıl?” soruları sorulmuştur. Aile katılımı çalışmalarının babalar üzerinde olumlu etkisi olduğu (10/12), çocuğunun mutlu olmasının kendilerini de mutlu ettiği, babalık rolünü yerine getirmenin kendilerine huzur ve haz verdiği, yeni insanlarla tanışıldığı ve sosyalleşildiği ifade edilmiştir. Ayrıca eğitim düzeyi düşük olan babalar çocuğunun eğitimine katılımının kendilerinin de öğrenmelerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Buna yönelik ifadeler şöyledir:

“Çocuğumla ilgilenmenin bana verdiği bir haz, onu bir tarafa bırakmadığım ve onunla ilgili bir meşakkat içine girdiğimde mutlu oluyorum açıkçası. Bunun hazzını duyuyorum.” (B2)

“Ben çok mutlu oluyorum geldiğimiz zaman. Çocuk da çok seviyor ki zaten sık sık geliyorum. Diğer çocuklar bile beni tanımaya başladı.” (B3)

“Yeni insanlarla tanışıyorum. Geçmişti tazeliyorum. Hocalarla tanışıyorum, etkinliklere giriyorum.” (B5)

Aile katılımı çalışmalarının çocuklar üzerinde olumlu etkisini belirten babalar (12/12); çocukların, katılımdan dolayı mutlu olduklarını, aileye bağlılıklarının arttığını, kendilerini daha iyi ifade ettiklerini, özgüvenlerinin arttığını, görev ve sorumluluk bilincinin geliştiğini, motivasyonlarının arttığını, kendilerini yalnız hissetmediklerini, ailesinin kendilerine ilgi gösterdiği ve destek verdiği algısının oluştuğunu, akademik başarılarının arttığını, iletişim becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Aksi halde aile katılımının gerçekleşmediği durumlarda ise çocukların, kötü alışkanlıklara (teknoloji bağımlılığı gibi) yöneldiğini ve kendini yalnız hissettiği algısının oluştuğunu belirtmişlerdir. Bunlara yönelik babaların görüşleri şöyledir:

“İlgilenilmediği zaman zaten çocuk dikkatini başka noktaya çekiyor. Bir tablet olabilir, Telefon olabilir, televizyon. Yani bir kopukluk olduğu hissediliyor. İlgi olduğu zaman daha bir bağlı oluyor. Kendini daha iyi ifade ediyor. Kendini daha yakın hissedince olumlu katkılar sunduğunu söyleyebilirim. Aile olduğunu hissediyor, görev ve sorumlulukları daha iyi öğreniyor.” (B2)

“Aktif bir öğrenci oluyor. Kendine güveni geliyor. Okulun kapısından girdiğini görsün, gözlerinin içi güliyor, mutlu oluyor.” (B4)

“Geleceği ile ilgili olduğunu bildiği için mutlu ve huzurlu oluyor. İyi yönde etkisi olur. Daha dışa açık olur. Bizim olduğumuz yer köy ortamı olduğu için arkadaş ortamına alışması. Daha doğrusu gözünün açılması diyeyim.” (B11)

Babaların çoğu (11/12) aile katılımı çalışmalarının baba ve çocuk arasındaki ilişkiyi olumlu anlamda etkilediğini bildirmiştir. Olumsuz etkilediğini bildiren baba, çocuğun okuldaki sorumluluklarının aksamaması için çocuğa fırsat verilmediğini bunun da çocuğu çok gerdiğini ve stres altına girdiğini bildirmiştir. Olumlu olarak ise aile katılımı çalışmaları sayesinde çocukların mutlu olduğu, kendini daha iyi ifade ettiği, çocuğun kendini değersiz hissetmediği, yalnızlık hissine kapılmadığını, özgüveninin geliştiği, derslerine daha iyi çalıştığı ve başarılı olduğu, okulu sevdiği, aileye aidiyet duygusu olduğu, aile bağlarını güçlendirdiği, aile içinde iletişimin arttığı, baba-çocuk arasındaki duygusal bağın güçlendiği, ebeveynlerine karşı sevgi, saygı ve güveninin arttığı, çocukta kendisiyle ilgilenildiği ve desteklendiği algısının oluştuğu, çocuğun sosyal hayatını etkilediği ve iletişimini güçlendirdiği aksi takdirde çocuğun kendini yalnız hissettiği, üzüldüğü, psikolojik etkilerinin olduğu ifade edilmiştir. Bunlara yönelik babaların ifadeleri şöyledir:

“Evet, olumlu yönde baba çocuk ilişkisi daha bir anlam ifade ediyor. İletişim oluyor. Çocuk kendini değersiz gibi hissetme durumuna düşmüyor. Aileye aidiyet duygusu oluşmuş oluyor, bir bağlılık oluyor.” (B2)

“Evet yani mutlaka diyalog olarak etkiliyor. Çocukla daha iyi diyalog kurmamızı sağlıyor, bir şeyler paylaşıyoruz beraber. Çocukla olan diyalogumuz daha çok artıyor. Çocuk her zaman yanında olduğumuzu hissediyor, çocuğa özgüven veriyor.” (B6)

“Kesinlikle etkiliyor okulda ve evde katılım olduğu sürece çocuk bize daha fazla güveniyor. Bizi daha çok seviyor bunu gözlerinden anlayabiliyoruz. Annem-babam benimle ilgileniyor, beni daha çok seviyor, beni okulda derslerinde yalnız bırakmıyor, destekliyor, hem bunu söylüyor, hem de çocuğumuza baktığımızda anlayabiliyoruz davranışlarından. Bize karşı büyük bir saygı oluşuyor. Aile bağı da güçlü oluyor.” (B8)

Tema 7: İlkokulda Aile Katılımı Çalışmalarında Anne ve Baba Katılımı Arasındaki Fark

Bu tema başlığı altında babalara “Siz ve eşiniz arasında aile katılımı konusunda bir farklılık var mı? Nasıl?” soruları sorulmuştur. Buna göre babaların bir kısmı (4/12) anne ve baba katılımı konusunda fark olmadığını büyük bir çoğunluğu (8/12) ise anne ve baba katılımı konusunda fark olduğunu dile getirmiştir. Anne ve baba katılımı konusunda fark olmadığını dile getiren babaların gerekçeleri; eşiyile aynı fikirde olmaları,

çocuk yetiştirme tarzlarının benzer olması, eğitim düzeylerinin aynı olması şeklinde ifade edilmiştir. Anne ve baba katılımı konusunda fark olduğunu dile getiren babaların gerekçeleri ise; annelerin çocuklarla daha çok ilgilendiği (aile katılım çalışmalarında daha çok yer aldığı), çocuk yetiştirme tarzlarının farklı olması, eğitim düzeylerinin babalar lehine farklı olması, ailede başka çocukların olması, çocukların babayla olduğunda daha mutlu olması şeklinde ifade edilmiştir. Buna yönelik ifadeler şunlardır:

“Var, eşim biraz daha düşkündür çocuklara. Çocukların dersleri, okulu onun üzerinden geçiyor. O daha fazla ilgileniyor. Ben ister istemez belli saatlerde işte olduğum için benden daha fazla ilgileniyor. Çocuklar beni daha az gördüğü için benimle çalışmaya daha meyilliler ama.” (B5)

“Var, anneyle değil daha çok benimle ders çalışmak istiyor. Daha doğrusu annesi pek ders yaptırıyor, benim zorumla ders yapıyor.” (B6)

“Var. Eşim ilkokul terk ben de lise mezunuyum. Bu arada dağlar kadar fark var. Eşim eğitim açısından zayıf, test konusunda falan ben daha iyi yardımcı oluyorum çocuklara.” (B9)

Tema 8: İlkokulda Aile Katılımı Çalışmalarının Verimli Olabilmesi İçin Yapılması Gerekenler

Bu tema başlığı altında babalara “Aile katılımının verimli olabilmesi için neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Babalar, aile katılımı çalışmalarının verimli olabilmesi için yapılması gerekenlere yönelik görüşlerini veli toplantılarının daha sık yapılması, velilere yönelik aile eğitim çalışmalarının (seminerler) olması, çocuğa daha fazla nitelikli zaman ayrılması, ebeveynlerin okulla ve sınıfla iletişiminin güçlü olması, okul ziyaretlerinin yapılması, anne-babanın rol modeli olması, aile ortamının ayarlanması, çocuk-okul-ev-öğretmen arasında sıkı bir ilişkinin kurulması ve aile katılımı etkinliklerinin daha fazla olması ve bunun babaların boş zamanlarına göre ayarlanması gerektiği şeklinde ifade etmişlerdir. Buna yönelik babaların görüşleri şöyledir:

“Velilerle toplantılarda daha çok konuşulması gerekiyor. Velilerin daha çok bilinçlendirilmesi lazım, mesela benim babam bilinçsiz veli olduğu için okula gelmiyordu. Velilere yönelik bir seminer olabilir.” (B1)

“Velinin okulla sınıfla irtibatı koparmaması gerekiyor. Sıklıkla okul ziyaret edilmeli, öğretmenlerinden daima bilgi alınmadı. Varsa bir sıkıntı ne yapabiliriz diye, kolektif bir şekilde öğretmenle irtibatlı bir şekilde çalışılması lazım.” (B3)

“Verimli olabilmesi için mesai saatlerinin dışında etkinlikler olması gerekir. Mesela pazar günü bir etkinlik yapılabilir, piknik, kermes gibi o zaman katılabiliriz.” (B10)

Tema 9: İlkokulda Babaların Aile Katılımı Çalışmaları Konusunda Öğretmenlerden ve Yöneticilerden Beklentileri

Bu tema başlığı altında babalara “Çocuğunuzun devam ettiği ilkokulda uygulanan aile katılımı çalışmaları konusunda öğretmenlerden ve yöneticilerden beklentileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Babaların çoğunun (7/12) aile katılımı çalışmaları konusunda öğretmenlerden bir beklentisi bulunmamaktadır. Diğer babalar (5/12) ise öğretmenlerden; çocukların ve ailelerin birlikte olduğu etkinliklerin yapılmasını, ev ziyaretlerinin ve veli toplantılarının daha sık olmasını, aile eğitim etkinliklerinin olmasını, öğrencilere daha az ödev verilmesini, velilerle birebir görüşmeler yapılmasını istemişlerdir. Yöneticilerden ise aile katılımı çalışmaları konusunda öğretmenlere destek olmasını, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak aile eğitim etkinlikleri planlanmasını, aile iletişim etkinliklerinin yapılmasını, velilerin şikâyetlerinin dikkate alınmasını, okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin aktif yürütülmesini, okul etkinliklerine katılımı artırmak için okulların tam gün eğitimine geçilmesini istemişlerdir. Buna yönelik görüşler şöyledir:

“Çocuklar ve ailenin yer aldığı etkinlikler oluşturulabilir, daha fazla yer verilebilir. Sınıf düzeyinde farklı etkinlikler yapılabilir. Öğretmen-veli iletişim halinde olabilir. Yöneticiler de bu tür şeylere destek sağlanmalı yapılan etkinliklerde. Değişik kurum ve kuruluşlarla işbirliği, bu etkinlikler için önayak olabilir.” (B2)

“Öğretmenler genelde yapıyorlar, beklentileri karşılıyorlar. Toplantılar, veli toplantıları daha sık olabilir. Aileye eğitim verme olabilir. Ailelerle öğretmenler piknik tarzı etkinlikler yapabilir. Ev ziyaretleri olabilir. Yöneticiler de bu konuda önder olması gerekir. Bu konuyla ilgili öğretmenlere destek olması gerekir. Yöneticiler geziler düzenleyebilir, öğretmenler ve aileler ile birlikte.” (B6)

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İlkokul dönemi çocukların babalarının aile katılımına yönelik görüşlerinin alındığı bu çalışmada babalar aile katılımını “çocuğun gelişimine ve eğitimine destek olmaktır”, “çocukla etkinlik yapmaktır”, “çocukla birebir ilgilenmektir”, “çocuğu geleceğe, hayata hazırlamaktır” şeklinde tanımlamıştır. Alan yazında buna yönelik bulgular mevcuttur. Erkan, Uludağ ve Dereli (2016) çalışmasında, ebeveynlerin aile katılımı kavramını çoğunlukla çocuğun okuldaki eğitimi desteklemek ve çocuğa model olmak/rehberlik yapmak olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Binicioğlu (2010) da çalışmasında, ailelerin “aile katılımını” çocukla birebir ilgilenmek olarak tanımladıklarını ifade etmiştir. Sağlam ve Çalışkan’ın (2017) çalışmasında ebeveynlerin aile katılımı konusunda algılarının farklı olduğu, bazılarının okul-aile arasındaki iletişime dikkat çekerken bazılarının ise aile katılımını, çocuğun eğitim sürecine dâhil olmak şeklinde tanımladıkları belirlenmiştir. Anne-babaların aile katılımı konusundaki farkındalıklarının yetersiz olmasının bu tanımlamada etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada, ilkokulda aile katılımı çalışmaları konusunda en fazla gerçekleşen etkinliklerin sırasıyla veli toplantıları, kutlama ve gösteriler, kermes, piknik, öğretmenle bireysel görüşme ve sınıf içi etkinlikleri olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç alan yazındaki çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Akkaya'nın (2007) çalışmasında anne-babalar, okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılımı çalışmaları olarak, sınıf dışında yapılan sinema, tiyatro, gezi vb. çalışmalar, evde uygulanmak üzere verilen haftalık çalışma ödevleri ve dönemlik projeler, sınıfta uygulanan eğitim etkinlikleri gibi çalışmalar düzenlendiğini belirtmişlerdir.

Çalışmada, babaların büyük bir çoğunluğunun ilkokulda uygulanan aile katılımı çalışmalarına katıldıkları ve genelde veli toplantılarına katılma, ev ödevlerine yardımcı olma, çocuğun öğretmenleriyle birebir görüşme, etkinliklere ve gösterilere katılma, çocukla iletişim şeklinde aile katılımı çalışmalarında yer aldıkları belirlenmiştir. Bu sonuç alan yazındaki çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Özyürek vd. (2018) okulöncesi eğitimde baba katılımının en çok yılsonu etkinliklerinde, bireysel görüşmelerde ve sınıf içi etkinliklerde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Sağlam ve Çalışkan'ın (2017) çalışmasında ebeveynlerin genelde yılsonu etkinlikleri ve aile görüşmelerine katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Akkaya'nın (2007) çalışmasında anne-babalar, aile katılımında hangi çalışmalar açısından katılım gösterdikleri ve neler yaptıklarına ilişkin olarak "Sınıf dışı çalışmalara katılma-sinema, tiyatro, gezi, ağaç dikme vb. yapma-", "Evde uygulanan çalışmalara katılma-çalışma ödevleri ile projeler yapma-", "Sınıf içi çalışmalara katılma-eğitim etkinliklerini uygulama-", "Sınıf içi çalışmalara katılma-artık malzemelerden projeler yapma-" biçiminde görüş bildirmiştir.

Çalışmada, babaların genelde ev ve okul temelli aile katılımı çalışmalarında yer aldığı tespit edilmiştir. Alan yazında buna yönelik bulgular mevcuttur. Akkaya'nın (2007) çalışmasında anne-babalar, aile katılımı çalışmalarına katılım gösterdikleri ortamlar ile ilgili olarak, öncelikle, okul dışında farklı ortamlarda katılım gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, katılımı okul içerisinde ya da ev ortamında gerçekleştirdiklerini de belirtmişlerdir. Ayrıca çoğu babanın aile katılımı çalışmalarına yeterli düzeyde katılmadığı tespit edilmiştir. Alan yazında, aile katılımı etkinliklerine babaların katılımının annelere oranla daha düşük düzeyde olduğuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Özyürek vd. (2018) çalışmasında, öğretmenlerin gözlemleri doğrultusunda aile katılımı uygulamalarına daha çok annelerin katıldığını belirlemiştir. Babaların aile eğitimi ve katılımı etkinliklerine annelerden daha düşük oranda katıldıkları tespit edilmiştir. Akkaya'nın (2007) çalışmasında anne-babalar, aile katılımı çalışmalarına katılım sıklıkları ile ilgili olarak, yıl boyunca her etkinliğe katılım gösterdiklerini belirtmişlerdir. Ardından sırasıyla, çok nadiren, yılda yalnızca iki kez ve ayda en az iki kere katılım gösterdiklerini ifade etmişlerdir.

Çalışmada, babaların tümü ev temelli aile katılım çalışmalarına katıldıkları ve çocuklarının eğitimine evde; ödevlerine yardımcı olarak, bilmediği konuları ve soruları açıklayarak, kitap okuyarak, boş zamanlarında etkinlik (oyun, gezme vb.) yaparak, ço-

cuğa model olarak/rehberlik yaparak katıldıkları tespit edilmiştir. Alan yazında buna yönelik bulgular mevcuttur. Erkan vd. (2016) çalışmasında ebeveynlerin ev temelli aile katılımını çoğunlukla çocukla etkinlik yaparak, çocukla birlikte kitap/dergi okuyarak, çocukla sohbet ederek gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Gültekin ve Kılıç'ın (2014) çalışmasında, araştırmaya katılan ailelerin, çocuklarının eğitimine öncelikle ödevlerine yardım ederek katkı sağladıkları görülmüştür. Şad ve Gürbüzürk (2013) çalışmasında velilerin ev ortamı içerisinde gerçekleştirilmeye daha uygun olan katılım görevlerini (çocuklarıyla iletişim kurma, çocuğun öğrenmesini kolaylaştıracak bir ev ortamını hazırlama, çocuğun kişilik gelişimini destekleme, çocuğun ödev ve çalışmalarına destek olma) daha sık gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

Çalışmada, babaların çoğunun okul temelli aile katılımı çalışmalarına katıldıkları ve çocuklarının eğitimine okulda; veli toplantılarına katılarak, çocuğun öğretmeniyle bireysel görüşmeler yaparak, okul etkinliklerine (kutlama, gösteri vb.) katılarak, okul ziyaretleri yaparak, kermes, piknik, gezi ve sınıf içi etkinliklere katılarak aile katılımı çalışmalarında yer aldıkları tespit edilmiştir. Çalışma bulgularını destekler nitelikte Erkan vd.'nin (2016) çalışmasında ebeveynlerin, okul temelli aile katılımını çoğunlukla okuldaki eğitimi/programı takip ederek/pekiştirerek gerçekleştirdikleri belirlenmiştir.

Babalar, ev ve okul temelli aile katılımı çalışmalarına yeterli düzeyde katıl(a) mamaktadırlar. Aile katılım çalışmalarını engelleyici etmenler arasında kendilerine yönelik özeleştirici sayabileceğimiz kendilerinden kaynaklı faktörler belirtilmiştir. Evdeki katılımı engelleyen etmenler; çalışma hayatının yoğunluğu/iş yükü, zaman yetersizliği, yorgunluk/stres, pedagojik bilgi eksikliği, ailede diğer çocukların olması, annenin evdeki katılımı ve çocuğun ilgisizliği; okuldaki katılımı engelleyen etmenler; çalışma hayatının yoğunluğu/iş yükü, iş saatleri ile okul saatlerinin uyuşmaması, annenin okuldaki katılımı, zaman yetersizliği şeklinde sıralanmıştır. Alan yazında da buna yönelik bulgular mevcuttur (Guryan, Hurst ve Kearney, 2008; Carlisle, Stanley ve Kemple, 2005). Erkan vd. (2016) okulöncesi eğitim alan öğrencilerin ebeveynlerinin görüşlerini aldığı çalışmada ev temelli aile katılımı çalışmalarını engelleyen etmenleri özellikle anne-babaların çalışmasından kaynaklanan zaman yetersizliği, yoğunluk, iş yükü ve stres; okul temelli aile katılım çalışmalarını engelleyen etmenleri ise okulla ilgili engeller (okulun aile katılım çalışmalarına yeterince yer vermemesinin/okulun ilgisizliği) olarak ifade etmiştir. Yine aynı çalışmada ebeveynlerin ev temelli katılımı yetersiz buldukları, okul temelli katılımı ise büyük ölçüde yeterli gördükleri belirlenmiştir. Bu çalışma, Erkan vd.'nin (2016) ev temelli aile katılımı çalışmalarını engelleyen etmenlerle ilgili bulgularla benzerlik gösterirken okul temelli aile katılımı çalışmalarını engelleyen etmenlerle ilgili bulgularla benzerlik göstermemektedir.

Koyuncu-Şahin (2018), okul öncesi eğitimde aile iletişim etkinliklerine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşlerini incelediği çalışma sonucunda, okul-aile iletişimini engelleyen faktörler olarak ailelerle ilgili sorunlara değinmişlerdir. Ailelerin ilgisiz/isteksiz

olması, zamanlarının kısıtlı olması gibi nedenler ilk sırada gösterilmiştir. Tezel-Şahin vd.'nin (2017) çalışmasında, babalar çocuklarıyla yeterli vakit geçiremedikleri, çalışma şartları, zaman sıkıntısı ve iş yoğunluğu nedeniyle de vakit ayıramadıkları yönünde görüş bildirmiştir. Karakaş (2014) tarafından yapılan çalışma sonucunda okul öncesi çocuğa sahip babaların katılımını engelleyen nedenler arasında baba-öğretmen arası iletişim yetersizliğinin olduğu, babaların evdeki etkinliklere katılmada isteksiz oldukları, fakat sosyal etkinliklere katılma ve çocuğuna rehberlik etme konusunda istekli oldukları belirlenmiştir. Özyürek vd. (2018) çalışmalarında; aile katılımı çalışmalarına babaların da katılması gerektiğini, babaların çalışma saatlerinin etkinliklere katılım konusunda önemli bir engel olarak görüldüğünü ve anneler katılıyorken babaların katılmasına gerek kalmadığı şeklinde sonuçların ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Bu son belirtilen bulguyla benzer olarak Pekel-Uludağlı (2017) çalışmasında, annelerin katılımı sağlandığında babaların katılımına gerek görülmediği bulgusuna ulaşmıştır. Oysa aile olgusu içerisinde hem anne hem de babanın birlikteliği önemlidir. Buna göre, geleneksel olarak benimsenen çocuğun bakımının annenin sorumluluğu olduğu görüşünün kısmen de olsa devam ettiği ve annelerin ilgilendiği bir konuda babanın ilgilmesine gerek olmadığı görüşünün hakim olduğu söylenebilir (Özyürek vd., 2018).

Çalışmada, aile katılımı çalışmalarının babalar, çocuklar ve baba-çocuk ilişkileri üzerinde olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Babalar; çocukların, katılmadan dolayı mutlu olduklarını, aileye bağlılıklarının arttığını, kendilerini daha iyi ifade ettiklerini, özgüvenlerinin arttığını, görev ve sorumluluk bilincinin geliştiğini, motivasyonlarının arttığını, kendilerini yalnız hissetmediklerini, ailesinin kendilerine ilgi gösterdiği ve destek verdiği algısının oluştuğunu, akademik başarılarının arttığını, okulu sevdiğini, aile içinde iletişimin arttığını, baba-çocuk arasındaki duygusal bağın güçlendiğini, ebeveynlerine karşı sevgi, saygı ve güveninin arttığını, iletişim becerilerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Aile katılımın gerçekleşmediği durumlarda ise çocukların, kötü alışkanlıklara (teknoloji bağımlılığı gibi) yöneldiğini, kendini yalnız hissettiği algısının oluştuğunu ve psikolojik etkilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca babalar; çocuğunun mutlu olmasının kendilerini de mutlu ettiği, babalık rolünü yerine getirmenin kendilerine huzur ve haz verdiği, yeni insanlarla tanışıldığı ve sosyalleşildiği, çocuğun eğitimine katılımının kendilerinin de öğrenmelerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Bu bulgu, baba katılımının olumlu etkilerini ortaya koyan çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Son zamanlarda yapılan bazı çalışmalar, babaların katılımının baba-çocuk ilişkilerine önemli katkı sağladığını ve oldukça olumlu sonuçlar alındığını göstermektedir (Aydın Kılıç, 2016; Özkan, 2014; Tezel-Şahin ve Özbey, 2009; Yılmaz Bolat, 2011; Deutsch, Servis ve Payne, 2001). Özyürek vd. (2018) çalışmalarında, öğretmenlerin, genel olarak babaların aile eğitimi ve katılımı etkinliklerine katılmalarının aile, çocuk, öğretmen ve açısından olumlu etkileri olacağı görüşünde oldukları belirlenmiştir.

Sağlam ve Çalışkan'ın (2017) çalışmasında, ebeveynler tarafından, aile katılımı etkinliklerinin çocukları olumlu yönde etkilediği, özgüvenini artırdığı, kendilerini

değerli hissetmelerini sağladığı, ailelerin etkileşimlerini çeşitlendirdiği, çocukların sosyal ve duygusal gelişimini olumlu yönde desteklediği ve aile ile çocuk arasındaki iletişimi güçlendirdiği yönünde değerlendirmeler ortaya konulmuştur. Tezel-Şahin ve Özbey (2009), yaptıkları çalışmalarında aile katılımı etkinliklerinde babaların aktif olmasının çocukların davranış problemlerini azalttığını ve okul başarısını arttırdığını belirlemişlerdir. Kocayörük (2010) ergenlerin gelişiminde baba katılımının önemine vurgu yaptığı çalışmada, ergenlik döneminde babası ile daha fazla vakit geçirmenin diğer bir ifadeyle babası tarafından ilgi ve yakınlık görmenin, çocuğun olumlu bir kişilik göstermesinde ve yine çocukta davranış problemlerine rastlanmamasında oldukça etkili olduğu yönünde bulgular ortaya konmuştur. Baba katılımının ergenlerin özgüven gelişimi, özerk davranışlar sergileyebilme gibi becerilerini daha fazla öne çıkardığı vurgulanmıştır. Akkaya'nın (2007) çalışmada anne-babalar; aile katılımının çocukları üzerindeki etkilerine ilişkin olarak "Özgüvenlerinin artması", "Çok mutlu olmaları" kendileri üzerindeki etkilerine ilişkin olarak da "Kişisel anlamda çok geliştirici olması", "Çok mutlu etmesi", "Öğretmeni daha iyi tanıma fırsatı vermesi", "Çocuklarını daha iyi tanıma fırsatı vermesi" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bunlara ek olarak alan yazında aile katılımının, sınıftaki disiplin olaylarının azalmasına, çocuğun okula devamında sürekliliğe ve akademik başarının artmasına katkı sağladığı belirtilmiştir (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010; Keçeli-Kaysılı, 2008; Kotaman, 2008; Hwang ve Lamb, 1997).

Aile katılımı çalışmaları konusunda anne ve baba katılımı arasında fark olduğu tespit edilmiştir. Bu farkın sebebi; annelerin çocuklarla daha çok ilgilenmesi (aile katılım çalışmalarında daha çok yer aldığı), çocuk yetiştirme tarzlarının farklı olması, eğitim düzeylerinin babalar lehine farklı olması, ailede başka çocukların olması, çocukların babayla olduğunda daha mutlu olması şeklinde ifade edilmiştir. Benzer olarak Sağlam ve Çalışkan'ın (2017) çalışmada ebeveynlerin, aile katılımı konusunda annelerin, babalara göre daha katılımcı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.

Babalar, aile katılımı çalışmalarının verimli olabilmesi için yapılması gerekenlere yönelik görüşlerini veli toplantılarının daha sık yapılması, velilere yönelik aile eğitim çalışmalarının (seminerler) olması, çocuğa daha fazla nitelikli zaman ayrılması, ebeveynlerin okulla ve sınıfla iletişiminin güçlü olması, okul ziyaretlerinin yapılması, anne-babanın rol model olması, aile ortamının ayarlanması, çocuk-okul-ev-öğretmen arasında sıkı bir ilişkinin kurulması, aile katılımı etkinliklerinin daha fazla olması ve bunun babaların boş zamanlarına göre ayarlanması gerektiği şeklinde ifade etmişlerdir. Benzer olarak Sağlam ve Çalışkan'ın (2017) çalışmada ebeveynlerin, aile katılımının verimli olabilmesi için okulun ve öğretmenin koordinasyon işini iyi yapması, ebeveynlerin farkındalıklarının artırılması, ebeveynlerin çalışma düzenlerinin planlama sürecinde dikkate alınması ve okul ile aile arasındaki iletişimin güçlü olmasının önemine vurgu yaptıkları belirlenmiştir.

Çalışmada, çoğu babanın aile katılımı çalışmaları konusunda öğretmenlerden bir beklentisinin olmadığı tespit edilmiştir. Beklentisi olan babalar öğretmenlerden; ço-

cukların ve ailelerin birlikte olduğu etkinliklerin yapılmasını, ev ziyaretlerinin ve veli toplantılarının daha sık olmasını, aile eğitim etkinliklerinin olmasını, öğrencilere daha az ödev verilmesini, velilerle birebir görüşmeler yapılmasını istemişlerdir. Yöneticilerden ise aile katılımı çalışmalarını konusunda öğretmenlere destek olmasını, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak aile eğitim etkinlikleri planlanmasını, aile iletişim etkinliklerinin yapılmasını, velilerin şikâyetlerinin dikkate alınmasını, okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin aktif yürütülmesini, okul etkinliklerine katılımı artırmak için okulların tam gün eğitimine geçilmesini istemişlerdir. Benzer olarak Akkaya'nın (2007) çalışmasında anne-babalar, okulöncesi eğitim kurumunda uygulanan aile katılımı çalışmalarında yöneticilerden ve öğretmenlerden beklentilere yönelik olarak, aile katılımı çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların kapsam ve çeşitlilik açısından artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, babaların aile katılım çalışmalarına yönelik farkındalıklarının olduğu, bu çalışmalara katılmaya gayret ettikleri ancak yeterli görmedikleri (Hornby ve Blackwell, 2018) ve bu katılımı engelleyen unsurların yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca babalara göre aile katılımı çalışmalarının; baba, çocuk ve baba-çocuk ilişkisi üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ve baba katılımı ile anne katılımı arasında farkın da olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın, aile katılımı çalışmalarında baba katılımına daha fazla önem verilmesi ve ilkökul düzeyinde daha sık ve etkili bir aile katılımı çalışmalarının sağlanması yönünde alan yazına katkı getirdiği düşünülmektedir.

Çalışmanın, 2018-2019 eğitim öğretim yılı II. dönemde, Adana ili Pozantı ilçesindeki bir ilkökulda gerçekleşmesi ve çalışma grubunun 12 babadan oluşması araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Ayrıca nitel araştırmaların doğası gereği araştırma sonuçları ile ilgili genelleme yapılması oldukça sınırlıdır.

Çalışma, farklı bölgelerde ve illerde, farklı yaş, meslek, sosyoekonomik ve kültür düzeylerine sahip babalarla da yapılabilir. İlkokullarda aile katılımıyla ilgili çalışma grubu daha fazla olan katılımcılarla benzer araştırmalar yapılabilir. Ayrıca bu alanda çeşitli değişkenlerle görüşler arasındaki ilişkilerin tespit edildiği nicel araştırma türünde araştırmalar desenlenebilir.

Yöneticiler, öğretmenler ve anne-babalar, ev ve okul temelli aile katılımı çalışmalarını engelleyen faktörlerin asgari düzeye indirilmesi konusunda işbirliği yapabilirler. Bunun yanında aile katılımı çalışmaları ebeveynlerin her ikisinin de katılabileceği vakitlerde ve şekilde düzenlenebilir. İlkokullarda babaların katılımına yönelik özendirici çalışmalar ve ortamlar oluşturulabilir. Ayrıca babalara çocuğunun eğitimi ve gelişimiyle ilgili konferans, panel, seminer, sempozyum gibi bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.

Kaynakça

- AKKAYA, M. (2007). *Öğretmenlerin ve velilerin okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılımı çalışmalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- AKMEŞE, P. P. ve Kayhan, N. (2014). Okul öncesi ve ilkokula devam eden özel gereksinimli öğrencilerin aile katılım düzeylerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 39-56.
- AYDIN KILIÇ, Z. (2016). *Ankara-Trabzon-Erzurum örnekleminde babanın çocuğun hayatına katılımı ve baba-çocuk ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AYDOĞAN, Y. (2010). Okul öncesi aile programlarında aile katılımı. T. Güler (Ed.), *Anne baba eğitimi içinde (ss.103-140)*. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- BEYAZIT, U. ve Mağden, D. (2015). Üniversitede öğrenim gören erkek öğrencilerde aşırı cinsiyet ideolojisi ve babalık rolü algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 207-229.
- BİNİCİOĞLU, G. (2010). *İlköğretimde okul-aile iletişim etkinlikleri: Öğretmen ve veli görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- CABRERA, N. J., Tamis-LeMonda, S., Bradley, R. H., Hofferth, S. ve Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71, 127-136.
- CARLISLE, E., Stanley, L. ve Kemple, K.M. (2005). Opening doors: understanding school and family influences on family involvement. *Early Childhood Education Journal*, 33, 155.
- ÇAĞDAŞ, A., Özel, E. ve Konca A. S. (2016). *İlkokul başlangıcında velilerin aile katılım düzeylerinin incelenmesi*. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(4), 891-908.
- ÇELENK, S. (2003). *Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması*. *İlköğretim- Online*, 2(2), 28-34.
- DEUTSCH, F. M., Servis, L. J. ve Payne, J. D. (2001). Paternal participation in child care and its effects on children's self-esteem and attitudes toward gendered roles. *Journal of Family Issues*, 22, 1000-1024.
- EPSTEIN, J. L., ve Sheldon, S. B. (2006). Moving forward: Ideas for research on school, family, and community partnerships. 7, In C. F. Conrad & R. Serlin (Eds.) *SAGE Handbook for research in education: Engaging ideas and enriching inquiry (pp.117-138)*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- ERDOĞAN, Ç. ve Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(3), 399-431.

İlkokul Dönemi Çocukların Babalarının Aile Katılımına İlişkin Görüşleri

- ERKAN, S., Uludağ, G. ve Dereli, F. (2016). Okul öncesi öğretmenleri, okul yöneticileri ve ebeveynlerin aile katılımına ilişkin algılarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(1), 221-240.
- FAN, X. ve Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: Meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.
- FANTUZZO, J., Tighe E. ve Childs S. (2000). Family involvement questionnaire: a multivariate assessment of family participation in early childhood education. *Journal of Educational Psychology*, 2(92), 367-376.
- GURYAN, J., Hurst, E. ve Kearney, M. (2008). Parental education and parental time with children. *Journal of Economic perspectives*, 22(3), 23-46.
- GÜLTEKİN, M. ve Kılıç, Z. (2014). İlköğretimde çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve eğitim gereksinimleri. *TSA*, 2, 85-111.
- GÜRSİMŞEK, I. (2002). Etkin öğrenme ve aile katılımı. *DEÜ Anaokulu/Anasınıfı Öğretmen El Kitabı, İstanbul: YA-PA*, s. 25-43.
- GÜRSİMŞEK I., Kefi S. ve Girgin G. (2007). Okulöncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 33, 181-191.
- HWANG, C.P. ve Lamb, M.E. (1997). Father involvement in Sweden: A longitudinal study of its stability and correlates. *International Journal of Behavioral Development*, 21, 621-632.
- HORNBY, G. ve Blackwell, I. (2018). Barriers to parental involvement in education: an update. *Educational Review*, 70(1), 109-119.
- KARABULUT, H. ve Şendil, G. (2018). Okul öncesi dönemdeki baba katılımının ebeveyn tutumlarına göre incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(3), 143-154.
- KARAKAŞ, H. (2014). *Okul öncesi eğitime devam eden öğrenci babalarının aile katılım çalışmaları katılım düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- KEÇELİ-KAYSILI, B. (2008). Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 69-83.
- KOCAYÖRÜK, E. (2010) Ergen gelişiminde aile işlevleri ve baba katılımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 37-45.
- KOTAMAN, H. (2008). Türk ana babalarının çocuklarının eğitim öğretimlerine katılım düzeyleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 135-149.
- KOYUNCU-ŞAHİN, M. (2018). *Okul öncesi eğitimde aile iletişim etkinliklerine yönelik öğretmen ve yönetici bakış açıları*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 1-15.

- KUZUCU, Y. ve Özdemir, Y. (2013). Ergen ruh sağlığının anne ve baba katılımı açısından yordanması. *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 96-112.
- LINDBERG, E. N. A. (2014). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin aile katılımı ile ilgili görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1339-1361.
- ÖZCAN, Ç. ve Aydoğan, Y. (2014). Aile katılımı ile çocukların akademik benlik saygısı arasındaki ilişkinin anne-baba görüşlerine göre incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 202, 19-36.
- ÖZKAN, T. (2014). *Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba çocuk ilişkisi üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZYÜREK, A., Şalçı, O., Mamiyev, D., Çekiç, İ., Sağlam, C. ve Nazlı, B. (2018). Okul öncesi eğitimde baba katılımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 613-631.
- PEHLİVAN, İ. (1997). Okula aile katılımı. *Yaşadıkça Eğitim*, 53, 4-7.
- PEKEL ULUDAĞLI, N. (2017). Baba katılımında etkili faktörler ve baba katılımının baba, anne ve çocuk açısından yararları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 70-88.
- SAĞLAM, M. ve Çalışkan, Z. (2017). Okul öncesi eğitimde aile katılımına ilişkin ebeveyn ve öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 39-49.
- SIMSİKI, H. ve Şendil, G. (2014). Baba Katılım Ölçeği'nin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 104-123.
- ŞAD, S. N. ve Gürbüzürk, O. (2013). *İlköğretim birinci kademe öğrenci velilerinin çocuklarının eğitimine katılım düzeyleri*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 993-1011.
- ŞAHİN, Ç. (2013). *Verilerin Analizi*. R. Kınal (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde* (ss. 183-217). Ankara: Nobel Akademi.
- ŞAHİN, H. ve Demiriz, S. (2014). Beş altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *TSA*, 18(1), 273-294.
- ŞAHİN, R. (2006). *The effect of parent education on third grade children's social skills*. Unpublished doctoral dissertation, Middle East Technical University, Ankara.
- TEMEL, Z. F. (2001). Okul öncesi eğitime aile katılımı. *Gazi Üniversitesi Anaokulu-Anasınıfı Öğretmen El Kitabı*. İstanbul: YA-PA.
- TEZEL ŞAHİN, F., Coşgun, A.A. ve Kılıç, Z.N. (2017). *Babaların çocuklarıyla vakit geçirme durumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. 4. *Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi*, Ankara, Sözlü Bildiri.

İlkokul Dönemi Çocukların Babalarının Aile Katılımına İlişkin Görüşleri

- TEZEL ŞAHİN, F. ve Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programlarında uygulanan aile katılımı çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(17), 30-39.
- TEZEL ŞAHİN, F. ve Ünver, N. (2005). Okul öncesi eğitim programlarına aile katılımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 23-30.
- YAZGAN, Y. (2000). Değişik açılardan babanın çocuk gelişimindeki rolü ve önemi, çocuğun yaşamında babanın rolü ve önemi. Sempozyum Raporu, İstanbul: *Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayın No:12*.
- YILDIRIM, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- YILMAZ BOLAT, E. (2011). *Anne-baba eğitiminin beş-altı yaş çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ZEMBAT, R. ve Haktanır, G. (2005). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Velilerin Eğitime Katılmaları. *Okulöncesi Eğitimde Denetim Rehber Kitabı*. İstanbul: Ya-Pa.
- ZEYBEKOĞLU, Ö. (2013). Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328.